

Г.Л. Лоскоріх, аспірант
І.Л. Грабчук, к.е.н., доц.
В.П. Рогаль, магістрант

Державний університет «Житомирська політехніка»

Облікове забезпечення управління ризиками діяльності ІТ-підприємств

У статті досліджено питання управління ризиками діяльності ІТ-підприємства та визначено місце бухгалтерського обліку в цьому процесі. Відображено роль облікового персоналу ІТ-підприємства в управлінні ризиками в межах повсякденних обов'язків, зокрема щодо надання інформації про поточні та майбутні ризики та можливості, пов'язані з основними рішеннями. Обґрунтовано систему індикаторів ризиків ІТ-проектів, що містить оцінку показників у розрізі чотирьох груп: 1) «персонал» (коефіцієнт плинності кадрів; витрати на навчання персоналу в звітному періоді); 2) «система» (коефіцієнт накладних витрат і відношення накладних витрат до собівартості реалізації; коефіцієнт невиконання замовлень; динаміка кількості претензій (негативних відгуків) від замовників щодо реалізованих ІТ-проектів); 3) «проект» (кількість днів відхилень виконання ІТ-проекту згідно з планом; відсоток виявлених помилок у загальній кількості операцій); 4) «зовнішнє середовище» (норма податкового навантаження). Систематизовано способи управління ризиками з визначенням можливостей застосування облікових інструментів. Основна увага приділена резервуванню як обліковому способу зниження ступеня ризику.

Ключові слова: ІТ-підприємство; ІТ-проект; ризик; облік; резервування; індикатори ризику.

Постановка проблеми. Не дивлячись на карантинні обмеження, українська ІТ-галузь у 2020 р. продовжила позитивну динаміку зростання експорту українських ІТ-послуг. У 2020 р. цей показник досягнув позначки у понад 5 млрд дол. США, що майже на 20 % [2]. В цілому якщо порівнювати із 2013 р., то ІТ-індустрія з року в рік демонструє позитивну динаміку – наразі частка ІТ в загальному експорті країни досягла 8,3 %. Проте навіть за таких високих показників, слід враховувати, що діяльність ІТ-підприємств є досить ризикованою, що є підтвердженням актуальності проведення досліджень у частині управління ризиками діяльності ІТ-підприємств, а з огляду на інформаційні можливості бухгалтерського обліку доцільно також розкрити його інструменти для вирішення цього завдання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасній економічній літературі запропоновано підходи щодо управління ризиками у сфері ІТ. Серед фахівців-дослідників податкового планування слід назвати роботи таких науковців, як І.Дев'ятова, О.Тамбієва, Е.Кутушева, М.Меньшинський, Є.Песоцька. Особливості застосування облікових технологій для управління ризиків порушувалися І.Вигівською, Л.Гнилицькою, М.Корінько, Л.Пилипенко, І.Чібісовою. Незважаючи на проявлений інтерес до цієї тематики в наукових працях, питання облікового забезпечення процесу управління ризиками діяльності ІТ-підприємств залишаються не повною мірою розкритими, що обґрунтовує необхідність подальшого поглибленого вивчення вказаних питань.

Мета дослідження полягає в обґрунтуванні місця бухгалтерського обліку в управлінні ризиками діяльності ІТ-підприємств, відображенні особливостей облікового забезпечення цього процесу.

Викладення основного матеріалу дослідження. В сучасних умовах базою для управління ризиком є концепція прийнятного ризику, що передбачає ефективне зниження рівня ризику та доводить його до допустимого стану [5]. Для попередження негативних наслідків ризиків підприємств, зокрема і в сфері ІТ, використовуються різноманітні варіанти управління ризиками. Одним із таких варіантів є формування системи їх внутрішнього контролю, яка буде містити такі компоненти:

- виявлення та оцінка наслідків ризиків;
- контрольні процедури (заходи зі зниження ризиків);
- моніторинг ефективності системи контролю.

Виявлення ризиків дозволяє прийняти рішення щодо управління ними за допомогою створення необхідного контрольного середовища, організації процедур внутрішнього контролю та оцінки його результатів, інформування персоналу [6].

Ефективним інструментом зниження ризику є використання моніторингу – безперервного спостереження, контролю за процесом виявлення та виправлення помилок. Ситнік О.Є. наголошує на необхідності інтегрованого управління ризиками, коли ризики ідентифікуються і управляються як частина основних процесів управління і бізнесу в цілому [7, с. 23]. Якщо екстраполювати твердження дослідника на сферу ІТ, то для скоординованого та інтегрованого підходу показники кількісної та якісної

оцінки, пов'язані з ризиком, мають співвідноситися з показниками, які ІТ-підприємство використовує для вимірювання ефективності своєї діяльності.

Інтегрований підхід до управління ризиками в межах ІТ-підприємства вимагає обізнаності про ризики серед усіх ключових осіб, що приймають рішення, і серед тих, хто формує / надає дані, що визначають рішення. Саме це характеризує бухгалтерів як ключову позицію в управлінні ризиками, за допомогою якої забезпечується підтримка прийняття рішень [7, с. 23–24].

Таким чином, бухгалтерський облік є інформаційним джерелом на кожному етапі управління ризиками ІТ-проєкту (рис. 1).

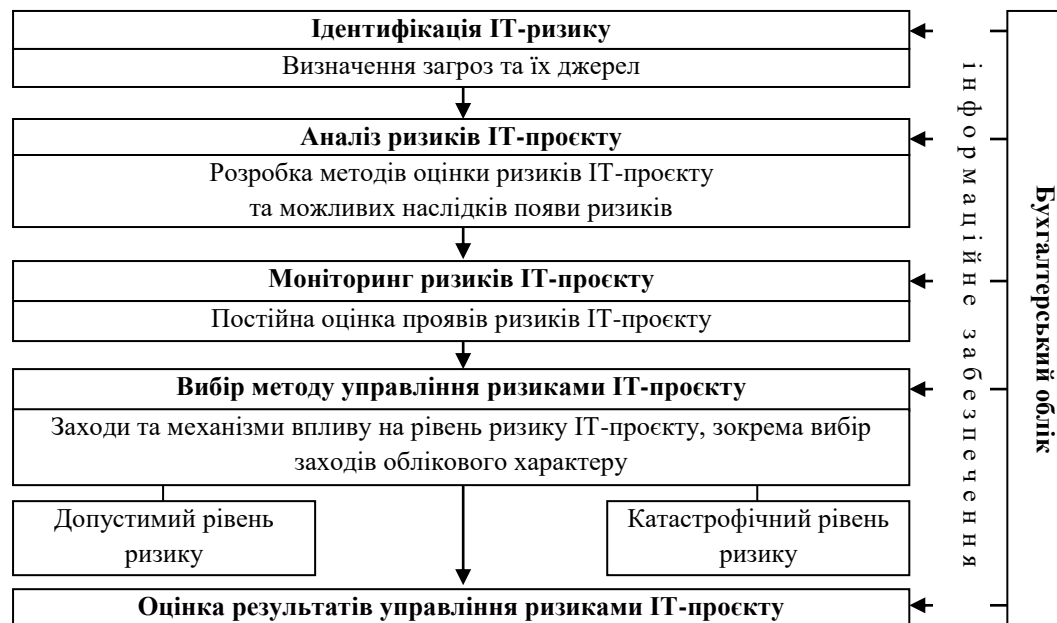

Рис. 1. Управління ризиками ІТ-проєкту та місце бухгалтерського обліку в цьому процесі

Етап вибору методів управління ризиком ІТ-проєкту – це етап реагування на ризик, який може приймати такі варіанти:

1. Уникнення, запобігання виникненню загрози – створення планів «на випадок», збір даних про ризик;
2. Пом'якшення, зменшення – дії для мінімізації загроз, зокрема, створення резервів ресурсів, зменшення негативних наслідків ризику, збалансування одного виду ризику з іншим і, таким чином, зниження загального ризику;
3. Поділ, передача ризику або його частини іншій одиниці (це може бути команда іншого ІТ-проєкту або інший структурний підрозділ ІТ-підприємства);
4. Прийняття ризику ІТ-підприємства на певному рівні і, можливо, страхування від ризику.

Наразі науковці розглядають різноманітні прийоми управління ризиками, зокрема мозковий штурм, метод Дельфі, SWOT-аналіз, моделювання, матрицю ризиків, метод часткового ризику. Незалежно від того, яким прийомом була надана перевага, для мінімізації ризиків діяльності ІТ-підприємств необхідно визначити такий набір показників, який би надавав необхідну інформацію про потенційно небезпечні ризикові події, які здатні впливати на досягнення цілей ІТ-підприємства або ІТ-проєкту.

Враховуючи результати дослідження Д.О. Власова та О.О. Габрієлова [1] в частині класифікації індикаторів, охарактеризуємо її для ІТ-підприємства:

- непрямі індикатори (дозволяють говорити про зміну рівня ризиків шляхом відстеження непрямих подій): залучення в ІТ-проєкт додаткових програмістів;
- причинно-наслідкові індикатори (пов'язані з першопричинами небезпечних подій): перевищення фактичної вартості робіт щодо створення ІТ-продукту над плановими показниками;
- контрольні індикатори ефективності (необхідні для поточного моніторингу виконання регламентів або контролю виконання нормативів): витрати часу на виправлення помилок при написанні коду;
- індикатори обсягу (дозволяють відслідковувати зміну показників, які підлягають вимірюванню): кількість реалізованих ліцензій на програмне забезпечення.

Проте не можемо вважати зазначені види індикаторів саме класифікацією, оскільки не дотримано основних вимог до її побудови (відсутні ознаки поділу, види переплітаються між собою тощо), проте наведені характеристики необхідно враховувати для визначення набору індикаторів, який забезпечить виявлення та оцінку можливих загроз, а також дозволить реалізувати комплекс заходів щодо їх усунення.

Вважаємо, що система індикаторів ризиків кожного ІТ-проєкту має містити в собі оцінки індикаторів у чотирьох групах:

- персонал (відображає ризики, пов'язані із співробітниками);
- система (відображає ризики, пов'язані з проблемами організаційного характеру, які стосуються діяльності всього ІТ-підприємства, із забезпеченням безперервності бізнесу);
- проєкт (відображає ризики, пов'язані з ІТ-проєктом);
- зовнішнє середовище (відображає ризики, пов'язані із зовнішніми для ІТ-підприємства подіями та/або процесами).

Значущість кожної з груп залежить від рівня втрат, властивого групі. Втрати оцінюються або на основі внутрішньої інформації щодо збитків, або на основі експертної думки (наприклад, керівником ІТ-проєкту).

Розкриємо можливий склад індикативних показників, які характеризують кожну групу (табл. 1).

Таблиця 1

Перелік індикаторів ризику та дій, які здійснюються на момент реалізації ризиків

Група індикаторів ризику	Індикатор ризику	Розкриття ризику	Приклад загроз	Дії
«Персонал»	П ₁	Часті зміни персоналу	Нестабільний колектив, втрата часу на навчання нових співробітників, відсутність відчуття безпеки при роботі в колективі	Відповідна кадрова політика, проведення заходів з інтеграції команди, відокремлення стабільного ядра команди, що складається з довірених співробітників
	П ₂	Недостатня компетентність персоналу	Помилки при виконанні, неналежний нагляд, організаційний хаос	Навчання персоналу, застосування нових методів управління персоналом, обмін досвідом між працівниками
«Система»	С ₁	Високі ціни на ІТ-продукти та ІТ-послуги	Складність конкурувати з іншими ІТ-підприємствами, втрата прибутку	Аналіз та зниження накладних витрат
	С ₂	Нечіткий або неповний аналітичний чи технічний опис ІТ-проєкту	Відсутній або неповний опис документації	Створення стандартів на підготовлену документацію; належна перевірка створених документів
	С ₃	Мінливість вимог замовників	Неправильне управління вимогами замовників, організаційний хаос	Документування виконаних робіт, зокрема узгодження результатів на етапі прийняття замовником вимог у договорі
«Проєкт»	Р ₁	Тривалість ІТ-проєкту; час реалізації; зміни графіка під час реалізації ІТ-проєкту	Короткий час для виконання поставлених завдань; продовження терміну реалізації; можливість зміни окремих внутрішніх дат під час реалізації всього ІТ-проєкту	Контроль ходу робіт на кожному етапі ІТ-проєкту, ранні попередження про можливі витрати бюджету або часу; проведення детального аналізу перед впровадженням, контроль статусу впровадження менеджером ІТ-проєкту; моніторинг впливу змін на кінцеву дату та бюджет ІТ-проєкту на кожному етапі його реалізації
	Р ₂	Модель реалізації комплексної системи; збій інфраструктури	Труднощі під час впровадження системи; збій інфраструктури або мережі під час реалізації ІТ-проєкту	Проведення детального аналізу перед впровадженням; представлення його на затвердження замовнику; створення процедур нагляду за інфраструктурою та системи повідомлення про збої
«Зовнішнє середовище»	З	Неврахування змін податкового навантаження	Некоректний розрахунок бюджету ІТ-проєкту	Зазначення в договорі положень щодо врахування змін ставок податків та платежів

У складі групи «Персонал» виокремимо такі показники, як:

– коефіцієнт плинності кадрів. Відображає співвідношення кількості співробітників, які звільнилися протягом останнього року, до загальної кількості співробітників. Граничні значення цього показника для ІТ-підприємств є досить високими (П₁);

– витрати на навчання персоналу в звітному періоді (П₂).

Групу «Система» представимо такими показниками:

- коефіцієнт накладних витрат та відношення накладних витрат до собівартості реалізації. Оцінка цього показника має проводитися насамперед в динаміці (C_1);
- коефіцієнт невиконання замовлень (C_2);
- динаміка кількості претензій (негативних відгуків) від замовників щодо реалізованих ІТ-проектів (C_3).

До групи «Проект» належать такі показники:

- кількість днів відхилень виконання ІТ-проекту згідно з планом (P_1);
- відсоток виявлених помилок у загальній кількості операцій (P_2).

Група «Зовнішнього середовища» охоплює норму податкового навантаження (Z).

Визначаючи конкретні способи зниження ступеня ризику, зокрема і облікові інструменти, необхідно врахувати ряд факторів для їх оцінки, які можна згрупувати за такими напрямками: 1) складність системи або продукту: функції та алгоритми, складність елементів управління та/або математичних операцій, процедури взаємодії з користувачем, значний вплив на роботу ІТ-фахівців, вимоги до якості та ефективності, великий обсяг даних, невеликий обсяг часу для відповідей на запити, технологічні вимоги; 2) клієнтське та цільове середовище: кількість вузлів і користувачів, рівень знань користувачів та їхня участь у ІТ-проекті, пріоритет системи та її важливість для замовника, необхідність внесення змін до офісів, філій та процедур; 3) середовище побудови системи; 4) розклади, їх незмінність або гнучкість; 5) рівень знань та досвіду команди ІТ-проекту, стабільність; 6) оцінка часових меж; 7) використання зовнішніх постачальників і субпідрядників; 8) технологічне середовище реалізації ІТ-проекту.

Незалежно від сфери діяльності підприємства, бухгалтери використовують підходи до управління ризиками в більшості, якщо не у всіх аспектах своєї роботи. Вони беруть участь в управлінні ризиками в межах своєї повсякденної діяльності, особливо щодо надання інформації про поточні та майбутні ризики та можливості, пов'язані з основними рішеннями, такими як: оцінка об'єктів бухгалтерського обліку, в тому числі фактів господарського життя; оцінка фінансових і нефінансових наслідків проектних / інвестиційних пропозицій; вихід на нові ринки або обслуговування нових сегментів клієнтів; ідентифікація і аналіз ризиків, визначення показників ефективності з урахуванням ризиків, аналіз чутливості та моделювання відповідних сценаріїв; планування та складання бюджету; вимірювання ефективності бізнес-процесів, управління якістю і безперервністю бізнесу [7, с. 22–23].

Саме тому слід враховувати, що є низка заходів, які сприяють зниженню ризиків, проте їх не можна повною мірою зарахувати до облікових інструментів і вони, як правило, мають використовуватися в комплексі з іншими заходами. Ми вважаємо, що їх слід зарахувати до організаційних, які тільки умовно можна вважати обліковими, оскільки вони передбачають залучення облікового персоналу або непряме використання окремих елементів методу бухгалтерського обліку. Так для зниження юридичних ризиків діяльності ІТ-підприємства здійснюється: перевірка із залученням бухгалтерів договорів ІТ-підприємства на предмет дотримання вимог законодавства; звернення до податкових органів з письмовим роз'ясненням для отримання можливості уникнення податкових помилок та в подальшому штрафних санкцій; розкриття інформації про стан податкових розрахунків у фінансовій звітності.

Враховуючи тему дослідження, приділимо увагу насамперед способам облікового управління ризиками, яким є резервування. Як справедливо зазначають М.М. Танасієва та І.І. Никифорак [8], для нейтралізації наслідків ризиків, які притаманні кожному суб'єкту господарювання, мобілізуються внутрішні та зовнішні ресурси у вигляді створення резервної системи підприємства. Остаточне прийняття рішення про формування резервів під ризики покладається на керівника та/або ризик-менеджера (за умови наявності таких посад на ІТ-підприємстві) після аналізу представленої аналітичної інформації з відділу управлінського обліку та вибору методу управління.

Формування резервів під ризики має враховуватися при побудові моделі обліку резервної системи ІТ-підприємства в цілому та повинно враховувати основоположні позиції:

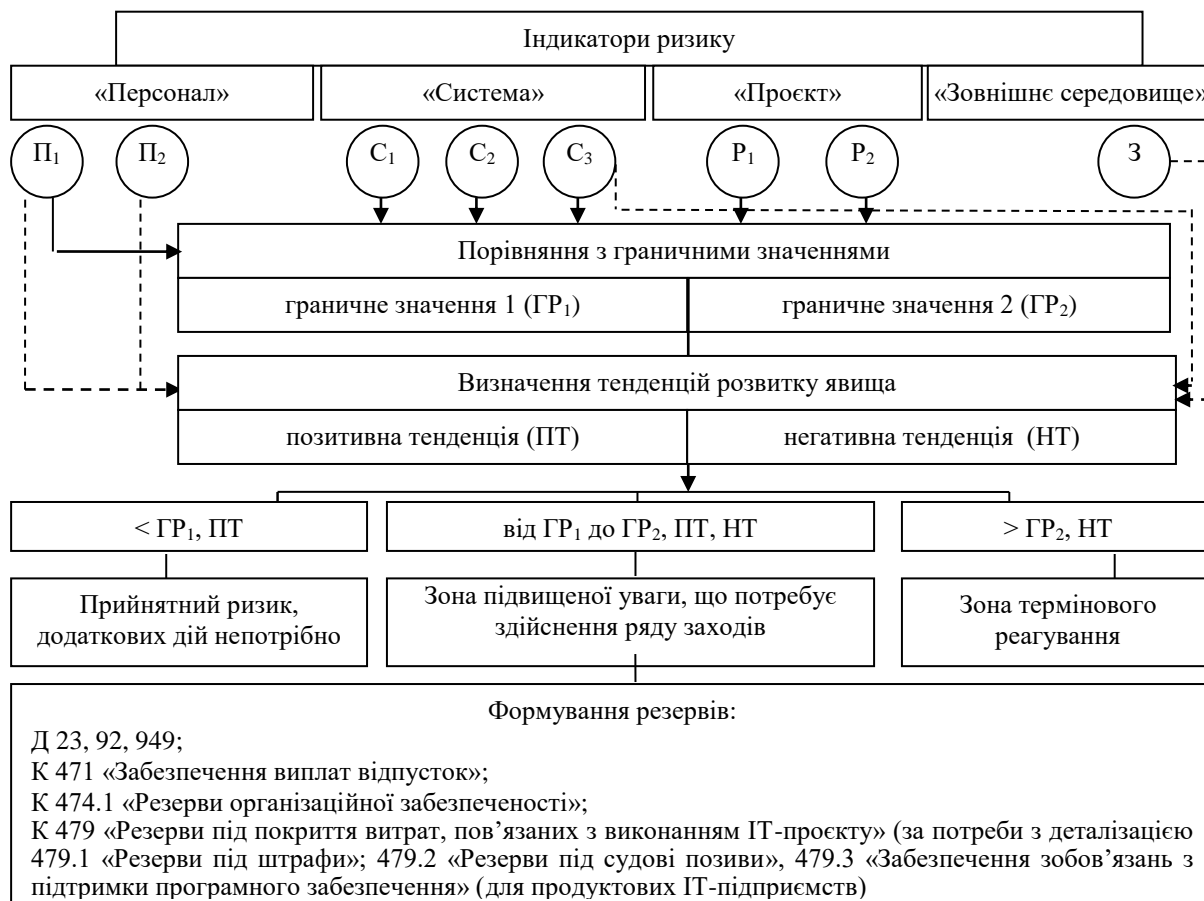
1) побудова обліку здійснюється за певним набором правил, а враховуючи вимоги управління, необхідним є інший набір інструментів, які використовуються для аналізу, планування і управління ризиками;

2) сучасний розвиток цифрових інструментів вносить суттєві зміни в технології обробки інформації, тому необхідна інформація для прийняття рішень щодо резервування отримується оперативно;

3) врахування професійного рівня управлінського та облікового персоналу для забезпечення результативності заходів управління ризиками.

Враховуючи визначені в попередніх дослідженнях [3; 4] ризики та способи управління ними, у діяльності ІТ-підприємств виокремимо такі резерви майбутніх витрат: резерв на виплату щорічних відпусток; резерв на навчання персоналу; резерви під покриття витрат, пов'язаних з виконанням ІТ-проекту (резерви під штрафи, судові позови тощо). Нарахування чи відновлення резерву в бухгалтерському обліку оформлюється довідкою (розрахунком) бухгалтерії.

Щодо відображення в системі рахунків бухгалтерського обліку, то для створення резерву на виплату відпусток передбачений субрахунок 471 «Забезпечення виплат відпусток». Резерв на навчання персоналу пропонуємо відображати на субрахунку 474 «Забезпечення інших витрат і платежів» з відкриттям відповідного аналітичного рахунку. А щодо резервів майбутніх витрат, пов'язаних з виконанням ІТ-проєкту, то накопичення інформації за ними пропонуємо робити на аналітичних рахунках, відкритих в розвиток вільного субрахунку 479 «Резерви під покриття витрат, пов'язаних з виконанням ІТ-проєкту», як-от: 479.1 «Резерви під штрафи»; 479.2 «Резерви під судові позови»; 479.3 «Забезпечення зобов'язань з підтримки програмного забезпечення» (для продуктивних ІТ-підприємств) тощо (рис. 2).

Рис. 2. Взаємозв'язок індикаторів ризиків діяльності ІТ-підприємства та облікових заходів щодо їх зниження

Відкриття вказаних аналітичних рахунків має бути затверджене на рівні підприємства у відповідних регламентуючих документах. В обліковій політиці ІТ-підприємства необхідно також затвердити методику та періодичність резервування, граничні розміри відрахувань до резервів, методику бухгалтерського обліку відображення резервів. Важливим є визначення необхідності створення резервів на основі показників ймовірності та суми ризиків. Їх оцінка – це складне питання, яке вимагає окремого дослідження в частині кількісного обґрунтування критеріїв та закріплення їх в наказі про облікову політику ІТ-підприємства.

Висновки. Запропонована система індикаторів ризиків діяльності ІТ-підприємства, що охоплює показники в розрізі чотирьох груп («персонал»; «система»; «проєкт»; «зовнішнє середовище») є основою для надання необхідної інформації про потенційно небезпечні ризикові події, які здатні впливати на досягнення цілей ІТ-підприємства або ІТ-проєкту. Сама оцінка ризику не є завданням бухгалтера, проте бухгалтерський облік надає інформацію (причому залежно від виду ризику може тільки частково), яка необхідна для управління ризиками, та володіє певним інструментарієм, який необхідний для їх зниження.

Список використаної літератури:

1. Власов Д.А. Система ключевых индикаторов рисков изменения капитальных затрат инвестиционно-строительного проекта / Д.А. Власов, А.О. Габриелов // Вестник МГСУ. – 2021. – № 2 [Електронний ресурс]. – Режим доступа : <https://cyberleninka.ru/article/n/sistema-klyuchevyh-indikatorov-riskov-izmeneniya-kapitalnyh-zatrat-investitsionno-stroitel'nogo-proekta>.

2. IT в Україні: цифри, перспективи та бар'єри / Офіційний сайт компанії Dlf Attorneys-At-Law [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://dlf.ua/ua/it-v-ukrayini-tsifri-perspektivi-ta-bar-yeri/>.
3. Лаговська О.А. Класифікація ризиків IT-підприємств: обліковий аспект / О.А. Лаговська, І.Л. Грабчук, Г.Л. Лоскоріх // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. – 2020. – Вип. 3 (47). – С. 28–32. DOI: 10.26642/pbo-2020-3(47)-28-32.
4. Лоскоріх Г.Л. Облікове відображення зниження ризику діяльності IT-підприємств / Г.Л. Лоскоріх // Інфраструктура ринку. – 2021. – № 58. – С. 105–108 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.market-infr.od.ua/journals/2021/58_2021/22.pdf.
5. Нечаєва І.А. Управління ризиками підприємства в секторі IT-послуг як інструмент підвищення його конкурентоспроможності / І.А. Нечаєва, Є.А. Дьордій // Ефективна економіка. – 2018. – № 12 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6797>.
6. Сапожнікова Н.Г. Формирование информации о рисках в корпоративном учете и отчетности / Н.Г. Сапожнікова // Учет. Анализ. Аудит. – 2021. – № 5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://cyberleninka.ru/article/n/formirovanie-informatsii-o-riskah-v-korporativnom-uchete-i-otchetnosti>.
7. Сытник О.Е. Роль бухгалтеров в интегрированном управлении рисками экономического субъекта / О.Е. Сытник // Вестник Тверского государственного университета. Сер. : Экономика и управление. – 2020. – № 1 (49). – С. 19–25.
8. Танасієва М.М. Ризики як об'єкт внутрішнього контролю: виявлення та оцінка / М.М. Танасієва, І.І. Никифорак // Економіка, управління та адміністрування. – 2021. – № 3 (97). – С. 30–35. DOI: 10.26642/ema-2021-3(97)-30-35.

References:

1. Vlasov, D.A. and Gabriellov, A.O. (2021), «Sistema klyuchevykh indikatorov riskov izmeneniya kapital'nykh zatrat investitsionno-stroitel'nogo proekta», *Vestnik MGSU*, No. 2, [Online], available at: <https://cyberleninka.ru/article/n/sistema-klyuchevykh-indikatorov-riskov-izmeneniya-kapitalnykh-zatrat-investitsionno-stroitel'nogo-proekta>
2. Ofitsijnyj sayt kompanii' Dlf Attorneys-At-Law, «IT v Ukraini: cyfry, perspektivy ta bar'jery», [Online], available at: <https://dlf.ua/ua/it-v-ukrayini-tsifri-perspektivi-ta-bar-yeri/>
3. Lagov's'ka, O.A., Grabchuk, I.L. and Loskorih, G.L. (2020), «Klasyfikacija ryzykiv IT-pidpryemstv: oblikovyj aspekt», *Problemy teorii' ta metodologii' buhgalters'kogo obliku, kontrolju i analizu*, Issue 3 (47), pp. 28–32, doi: 10.26642/pbo-2020-3(47)-28-32.
4. Loskorih, G.L. (2021), «Oblikove vidobrazhennja znyzhennja ryzyku dijtal'nosti IT-pidpryemstv», *Infrastruktura rynku*, No. 58, pp. 105–108, [Online], available at: http://www.market-infr.od.ua/journals/2021/58_2021/22.pdf
5. Nechajeva, I.A. and D'ordij, Je.A. (2018), «Upravlinnja ryzykamy pidpryemstva v sektori it-poslug jak instrument pidvyshhennja jogo konkurentospromozhnosti», *Efektivna ekonomika*, No. 12, [Online], available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6797>, doi: 10.32702/2307-2105-2018.12.120.
6. Sapozhnikova, N.G. (2021), «Formirovanie informatsii o riskakh v korporativnom uchete i otchetnosti», *Uchet. Analiz. Audit*, No. 5, [Online], available at: <https://cyberleninka.ru/article/n/formirovanie-informatsii-o-riskah-v-korporativnom-uchete-i-otchetnosti>
7. Sytnik, O.E. (2020), «Rol' buhgalterov v integrirovannom upravlenii riskami ekonomicheskogo sub'ekta», *Vestnik Tverskogo gosudarstvennogo universiteta*, Ser. *Ekonomika i upravlenie*, No. 1 (49), pp. 19–25.
8. Tanasijeva, M.M. and Nykyforak, I.I. (2021), «Ryzyky jak ob'jekt vnutrishn'ogo kontrolju: vyjavlennja ta ocinka», *Ekonomika, upravlinnja ta administruvannja*, No. 3 (97), pp. 30–35, doi: 10.26642/ema-2021-3(97)-30-35.

Лоскоріх Габрієлла Людвиківна – аспірант кафедри інформаційних систем в управлінні та обліку Державного університету «Житомирська політехніка», асистент кафедри обліку і аудиту Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці ІІ.

<https://orcid.org/0000-0002-5402-7220>.

Наукові інтереси:

– проблеми організації та методики обліку на підприємствах сфери ІТ.

E-mail: gobika.loskorih@gmail.com.

Грабчук Ірина Леонідівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри інформаційних систем в управлінні та обліку Державного університету «Житомирська політехніка».

<https://orcid.org/0000-0003-3664-7765>.

Наукові інтереси:

– розвиток бухгалтерського обліку в умовах цифровізації економіки.

E-mail: grabchuk0208@gmail.com.

Рогаль Вікторія Павлівна – магістрант Державного університету «Житомирська політехніка».

Наукові інтереси:

– бухгалтерський облік інтернет-послуг.

Стаття надійшла до редакції 11.11.2021.